

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

АРХЕОЛОГІЯ МИСТЕЦТВА

Рівень вищої освіти: _____ Перший (бакалаврський) _____

Галузь знань: _____ 03 Гуманітарні науки _____

Спеціальність: _____ 032 Історія та археологія _____

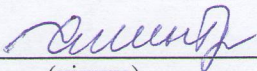
Освітньо-професійна програма: Історія та археологія _____

Робоча програма навчальної дисципліни «Археологія мистецтва». Одеса: ОНУ, 2023. 13 с.

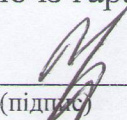
Розробник: Сминтина Олена Валентинівна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри археології, етнології та всесвітньої історії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Протокол № 1 від "28" серпня 2023 р.

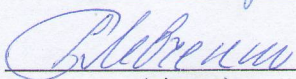
Завідувач кафедри (Олена СМИНТИНА)
(підпис)

Погоджено із гарантом ОПП «Історія та археологія»

 (Наталія ПЕТРОВА)
(підпис)

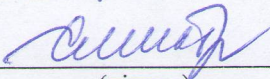
Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "31" серпня 2023 р.

Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)
(підпис)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри археології, етнології та всесвітньої історії

Протокол № 1 від "29" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри (Олена Сминтина)
(підпис)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № _____ від "_____" _____ 20____ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>очна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>032 Історія та археологія</u> (код і назва) Спеціалізація (ї): _____ (назва) Рівень вищої освіти: <u>перший (бакалаврський)</u>	<i>Обов'язкова</i>	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		2-й	2-й
		<i>Семестр</i>	
		3-й	3-й
		<i>Лекції</i>	
		30 год.	6 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		6 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		–	–
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 год.	80 год.
Форма підсумкового контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати у студентів здатність виявляти, обробляти, аналізувати та інтерпретувати витвори мистецтва як специфічні прояви давніх та сучасних культурних практик.

Завдання:

- опанування студентами навичок класифікувати об'єкти мистецтва та ідентифікувати техніки та стилі втілення мистецьких образів;
- ознайомлення студентів з методами та теоретичними підходами до опрацювання витворів мистецтва за даними археології, етнографії та інших історичних наук;
- ознайомлення студентів з еволюцією стилів та жанрів мистецтва від первісності до наших днів;
- формування у студентів уявлення про спільне й особливе у техніці, формах, жанрах та стилях мистецтва у специфічних просторових та хронологічних рамках.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей:**

а) загальних (ЗК):

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

ЗК 14. Здатність формувати, зберігати та примножувати гуманістичні цінності.

б) спеціальних (СК):

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а так

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

Програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати:

- теоретичні основи виявлення, опрацювання та інтерпретації об'єктів мистецтва;
- Просторові та хронологічні особливості технік образотворчого мистецтва та методів опрацювання створених за їх допомогою об'єктів;
- Специфіку еволюції в часі та просторі стилів та жанрів мистецтва;
- Сучасні тенденції у інтерпретації об'єктів мистецької діяльності та визначення їх функції у давніх та сучасних суспільствах.

вміти: володіти понятійним та категоріальним апаратом опрацювання об'єктів мистецтва, прийомами та навичками класифікації мистецьких практик та ідентифікації технік мистецтва;

- Здійснювати віртуальні екскурсії провідними музеями світу, створювати тематичні колекції мистецьких об'єктів та виставки за визначеною темою та критеріями;
- Розрізняти стилі витворів мистецтва, ідентифікувати техніку їх виконання;
- Аналізувати та інтерпретувати символіку та культурний контекст витворів мистецтва, розуміти їх семантику.

Ці результати вивчення курсу «Археологія мистецтва» є невід'ємною складовою опанування наступних *програмних результатів навчання (ПРН)* освітньої програми «Історія та

археологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Форми мистецької практики.

Тема 1. Мистецтво як вид діяльності та форма культурної практики.

Визначення поняття «мистецтво» у сучасній історичній науці. Археологічний, етнографічний та історичний контексти поняття «мистецтво».

Тема 2. Класифікація форм мистецтва.

Спосіб втілення художнього образу та за форма чуттєвого сприйняття художнього образу як базові критерії класифікації форм мистецтва в їх історичному розвитку.

Література, музика, архітектура, сценічне мистецтво, образотворче мистецтво та декоративно-ужиткове мистецтво як базові елементи класифікації форм мистецтва.

Основні засади побудови ієрархічних форм класифікації кожного з даних елементів. Принципи класифікації форм мистецтва.

Просторові види мистецтв. Місце сучасних видів мистецтв у класифікаціях мистецтва.

Тема 3. Категорії мистецтва.

Поняття про форму, стиль, жанр, зміст та мистецькі засоби як про базові категорії аналізу мистецтва в історичній ретроспективі.

Фундаментальні елементи мистецтва: лінія, вигляд, форма, перспектива, текстура, насиченість та колір.

Праксіологічний та аксіологічний аспекти інтерпретації категорій та елементів мистецтва.

Змістовий модуль 2. Еволюція технік та стилів мистецтва за даними археології.

Тема 4. Поняття про техніку мистецтва. Техніки живопису.

Базові принципи визначення техніки створення витвору мистецтва. Варіанти класифікації технік мистецтва.

Базові техніки живопису: аерографія, фреска, алла пріма, акварель, грізайль, техніки монументального живопису. Енкаустика.

Тема 5. Техніки інших видів та форм мистецтва.

Техніки ужитково-побутового мистецтва. Граттаж. Вітраж. Різьблення. Гравіювання. Вишивка. Інкрустація. Інтарсія. Мозаїка. Маркетрі. Емаль. Фініфть. Ювелірні техніки (чернь, зернь, скань).

Тема 6. Поняття про стиль мистецтва. «Класична лінія» еволюції стилів.

Поняття «стиль мистецтва» в історії людства та історії мистецтв. Складові стилю. Суб'єктивізм та об'єктивізм у стильовій інтерпретації витворів мистецтва та їх ансамблів.

«Античний стиль» очима археологів та істориків. Прояви образів та цінності античного світу у мистецтві Стародавнього Риму та Греції. Епоха Відродження як унікальна стильова естетика та семантика втілення цінностей нового часу. Класицизм як стиль та спосіб життя.

Тема 7. Специфічні стилі мистецтва як прояв культурних практик та світогляду свого часу.

Первісний реалізм, символізм та примітивізм. Античний геометризм. Романський стиль. Готика. Бароко. Міжстильові практики.

Змістовий модуль 3. Семантика та функція витворів мистецтва в історичній ретроспективі.

Тема 8. Образ тварини в мистецтві.

Зооморфні зображення як найдавніші витвори мистецтва первісної доби. Семантика образу тварини в античну добу та в епоху Відродження.

Просторова та часова еволюція технік та стилів втілення образів тварин у різних формах мистецької практики.

Ритуалізм та символізм зооморфних зображень та їх зв'язок з релігійними практиками давніх людей.

Тема 9. Образ людини в мистецтві.

Виникнення та поширення антропоморфних зображень: історико-культурний контекст. Еволюція семантики образу людини в мистецтві. в античну добу та в епоху Відродження.

Просторова та часова еволюція технік та стилів втілення образів людей у викопних та сучасних культурах.

Ритуалізм та символізм антропоморфних зображень та їх зв'язок з релігійними практиками давніх людей.

Тема 10. Абстрактні образи в мистецтві.

Абстрактні зображення первісності: між мистецтвом та побутовою практикою. Абстракція у монументальному живописі від первісності до наших днів. Графіті.

Просторова та часова еволюція технік та стилів втілення абстрактних образів у різних формах мистецької практики.

Ритуалізм та символізм абстракцій та їх зв'язок з релігійними практиками давніх людей.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин										
	Денна форма					Заочна форма					
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі				
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Змістовий модуль 1. Форми мистецької практики											
Тема 1. Мистецтво як вид діяльності та форма культурної практики	10	2	2		6		2				10
Тема 2. Класифікація форм мистецтва	6	2			4						6
Тема 3. Категорії мистецтва	6	2			4						4
Разом за змістовим модулем 1	22	6	2		14	22	2				20

Змістовий модуль 2. Еволюція технік та стилів мистецтва за даними археології										
Тема 4. Поняття про техніку мистецтва. Техніки живопису.	6	2			4		2			6
Тема 5. Техніки інших видів та форм мистецтва	8	4			4					6
Тема 6. Поняття про стиль мистецтва. «Класична лінія» еволюції стилів	8	2	2		4					6
Тема 7. Специфічні стилі мистецтва як прояв культурних практик та світогляду свого часу	8	4			4			2		8
Разом за змістовим модулем 2	30	12	2		16	30	2	2		26
Змістовий модуль 3. Семантика та функція витворів мистецтва в історичній ретроспективі										
Тема 8. Образ тварини в мистецтві.	14	4	2		8		2	2		12
Тема 9. Образ людини в мистецтві	12	4			8					12
Тема 10. Абстрактні образи в мистецтві	12	4			8					10
Разом за змістовим модулем 3	38	12	2		24	38	2	2		34
Усього годин	90	30	6		54	90	6	4		80

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
	Навчальним планом не передбачені	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Мистецтво як вид діяльності та форма культурної практики	2	-

2	Специфічні стилі мистецтва як прояв культурних практик та світогляду свого часу	2	2
3	Підсумкове заняття	2	2
	Разом	6	4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Навчальним планом не передбачені	

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин	
		Очна форма	Заочна форма
1	Мистецтво як вид діяльності та форма культурної практики / есе [2]	6	10
2	Класифікація форм мистецтва / написання реферату [2]	4	6
3	Категорії мистецтва / підготовка до лекції [1]	4	4
4	Поняття про техніку мистецтва. Техніки живопису / виконання індз [3]	4	6
5	Техніки інших видів та форм мистецтва / виконання індз [3]	4	6
6	Поняття про стиль мистецтва. «Класична лінія» еволюції стилів / виконання індз / підготовка до лекції [1]	4	6
7	Специфічні стилі мистецтва як прояв культурних практик та світогляду свого часу / виконання індз / підготовка до лекції [1]	4	8
8	Образ тварини в мистецтві / виконання індз / підготовка до лекції [1]	8	12
9	Образ людини в мистецтві / виконання індз [3]	8	12
10	Абстрактні образи в мистецтві / підготовка до лекції [1]	8	10
	Разом	54	80

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, практичних, семінарських, лабораторних занять;
- [2] – написання рефератів, есе;
- [3] – індивідуальне навчально-дослідне завдання;
- [4] – курсова робота тощо.

Структура виконання студентом *реферату, есе, індивідуального навчально-дослідного завдання* складається із наступних обов'язкових елементів:

- Вступна частина (актуальність, характеристика обраної теми та перспективність її дослідження);
- Аналіз джерел та літератури по темі (на 2-3 абзаци);
- Виклад основного матеріалу;
- Ілюстративний матеріал, що підтверджує аргументаційну базу;
- Висновки;
- Список джерел та літератури.

Багато виконувати та захищати роботи у вигляді мультимедійної презентації. Захист проєктів (рефертів, есе) та ІНДЗ відбувається за графіком індивідуально-консультативної роботи у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, а також у формі участі в студентській науковій конференції, засіданні гуртка, наукового студентського товариства.

Індивідуальне дослідницьке завдання:

Розкрити втілення образів війни та миру, захисту батьківщини та національної ідентичності засобами мистецтва у історичній ретроспективі

Основна ідея завдання: Обрати на свій розсуд будь-який образ, знак чи символ, пов'язаний з ідеєю війни та миру, батьківщини та національної ідентичності та простежити, яким чином він втілюється у різних техніках та жанрах образотворчого мистецтві від первісності до наших днів, використовуючи базові поняття, опановані в ході курсу.

9. Методи навчання

Словесні: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповіді, пояснення нового матеріалу, бесіди з тем курсу, диспут, обговорення.

Наочні: ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень.

Практичні: виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань.

Методи інтерактивного навчання – колективні дискусії, навчально-ділові ігри.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т.ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Методи поточного/періодичного контролю: оцінювання активності та усне опитування під час лекцій та практичних занять; захист результатів виконання рефератів та написання есе; оцінювання доповідей, презентацій та індивідуального навчально-дослідного завдання.

Підсумковий контроль: форма підсумкового контролю – залік, бали для заліку накопичуються впродовж опанування навчальної дисципліни. Також передбачено відповіді на питання для підсумкового контролю для отримання балів.

Критерії оцінювання результатів навчання:

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	
Відмінно /зараховано	у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; робить самостійні висновки. Здобувач здатен виділяти виявляти причинно-наслідкові зв'язки, формувати висновки і узагальнення, вільно оперувати фактами та відомостями	глибоко та всебічно розкриває сутність практичних завдань, використовуючи при цьому нормативну, обов'язкову та додаткову літературу; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної практичної діяльності; виконує творчі завдання та ініціює нові шляхи їх виконання; проявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань при самостійній роботі.

Добре /зараховано	достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, використовуючи при цьому нормативну та обов'язкову літературу; при представленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, застосовує знання для розв'язання стандартних ситуацій; самостійно аналізує, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.	правильно виконав завдань; має стійкі навички виконання завдання
Задовільно /зараховано	володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причиннонаслідкових зв'язків і формулювання висновків.	може використовувати знання в стандартних ситуаціях, має елементарні, нестійкі навички виконання завдання. Правильно виконав половину завдань. Здобувач має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків
Незадовільно з можливістю повторного складання / не зараховано	володіє навчальним матеріалом поверхово й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; не вміє робити найпростіші операції аналізу і синтезу; робити узагальнення, висновки; під час відповіді допускаються суттєві помилки	недостатньо розкриває сутність практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно виконав окремі завдання за допомогою викладача, відсутні сформовані уміння та навички.
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни / не зараховано	не володіє навчальним матеріалом	виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

11. Питання для підсумкового контролю

1. Визначення поняття «мистецтво» у сучасній історичній науці.
2. Археологічний, етнографічний та історичний контексти поняття «мистецтво».
3. Класифікації форм мистецтва.
4. Просторові види мистецтв.
5. Категорії мистецтва.

6. Елементи мистецтва.
7. Техніка мистецтва: підходи до ідентифікації.
8. Базові техніки живопису.
9. Техніки ужитково-побутового мистецтва.
10. Ювелірні техніки.
11. Поняття про стиль мистецтва в історії людства та історії мистецтв.
12. «Класична лінія» еволюції стилів.
13. Первісний реалізм, символізм та примітивізм.
14. Романський стиль.
15. Готика як стиль мистецтва.
16. Образ тварини в мистецтві.
17. Образ людини в мистецтві.
18. Абстрактні образи в мистецтві.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль										Індивідуальне дослідницьке завдання	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	30	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D		
60-69	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Археологія мистецтва».
2. Силабус навчальної дисципліни «Археологія мистецтва».
3. Навчально-методичні матеріали для лекцій.
4. Мультимедійні презентації.

14. Рекомендована література

Основна

- Берд М. 100 ідей, які змінили мистецтво. Київ : ArtHuss, 2019. 216 с.
Ділі Дж. Основи семіотики. Львів : Арсенал, 2000. 230 с.
Колір в просторово-предметному середовищі: конспект лекцій [упоряд. Романенко Н. Г.]. Черкаси : ЧДТУ, 2021. 196 с.
Фартінг С. Історія мистецтва. Від найдавніших часів до сьогодення. Київ : Vivat, 2019. 246 с.
Deborah Swallow. Meaning of Colors Across Cultures. Cross-cultural Communication. Cross-cultural Differences. Режим доступу : <http://www.deborahswallow.com/2010/02/20/meaning-of-colours-acrosscultures/>.

Додаткова література

- Велика ілюстрована енциклопедія історії мистецтв / пер. з англ. Київ : Махаон-Україна, 2007. 512 с.
Дюбі Ж. Доба соборів: Мистецтво та суспільство 980–1420 років / пер. з фр. Г. Філіпчука та З. Борисюк. Київ : Юніверс, 2003. 320 с.
Кржавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. Українське мистецтво. Т.1, 2, 3. Львів, 2003-2008.
Овсійчук В. Класицизм і романтизм в українському мистецтві. Львів, 2001. 444 с.
Павлюк Л. Знак, символ, міф у масрвій комунікації. Львів, 2006. 120 с.
Пошивайло І. Феноменологія гончарства. Семіотико-етнологічні аспекти. Опішне : Українське народознавство, 2000. 432 с.
Степанова О. В музеях світу : серія «Мандруємо світом образів». Київ : Артанія Нова, 2004. 72 с.
Тарасюк І.І. Техніки і матеріали в образотворчому мистецтві. Луцьк : Терен, 2017. 20 с.
Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естетичні переживання / пер. з пол. В. Корнієнко. Київ : Юніверс, 2001. 366 с.

15. Електронні інформаційні ресурси

- Revista Arheologică / Archaeological Magazine (Археологічний журнал, Молдова). Режим доступу: <http://archaeology.asm.md/>
Sprawozdania Archeologiczne (Рецензований польський археологічний журнал, Scopus). Режим доступу: <https://journals.iaerap.pl/sa/about>
Архітектура і краєзнавство України. Режим доступу: <http://www.oko.kiev.ua>
Віртуальний музей живопису. Режим доступу: <http://smallbay.ru/default.html>
Всеукраїнська громадська організація "Спілка археологів України". Режим доступу: <http://www.vgosau.kiev.ua/>
Дерев'яні храми України. Режим доступу: <http://www.derev.org.ua/index.html>
ДП Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології
Журнал "Archaeological and Anthropological Science". Режим доступу: <https://www.springer.com/journal/12520>
Журнал "Артклас", статті про мистецтво. Режим доступу: <http://www.artclass.lviv.ua>
Інститут Археології НАН України. Режим доступу: <https://iananu.org.ua/>
Колекція "Світова художня культура" Режим доступу: <http://artclassic.edu.ru/catalog.asp>
Лувр (Париж, Франція). Режим доступу: http://www.louvre.fr/llv/commun/home_flash.jsp
Метрополітен (Нью-Йорк, США) Режим доступу: <http://www.metmuseum.org>

Мистецтво живопису, художники. Режим доступу: <http://www.abc-people.com/typework/paint/index.htm>

Музей історії мистецтва (Відень) Режим доступу: <http://www.khm.at/>

Музейний простір України. Режим доступу: <http://prostir.museum/>

Напрямки живопису. Режим доступу: <http://staratel.com/>

Наукова бібліотека ОНУ імені І.І. Мечникова. Режим доступу: <http://lib.onu.edu.ua/>

Науково-дослідний центр «Рятівна археологічна служба» Інституту археології Національної академії наук України. Режим доступу: <http://ras.gov.ua/>

Національний музей українського народного декоративного мистецтва. Режим доступу: <http://www.mundm.kiev.ua/>

Національний художній музей України. Режим доступу: <http://namu.kiev.ua/>

Національний центр народного мистецтва Гуцульщини і Покуття. Режим доступу: <http://hutsul.museum/>

Одеська національна наукова бібліотека. Режим доступу: <http://odnb.odessa.ua/>

Словник образотворчого мистецтва; художники. Режим доступу: <http://artdic.ru/index.htm>

Словник по мистецтву і архітектурі. Режим доступу: <http://www.brainart.ru/vocabulary/19/stil.php>

Сучасне мистецтво українських художників. Режим доступу: <http://www.artofukraine.com>

Українська спадщина. Режим доступу: <http://www.spadshina.com.ua>

Український рецензований науковий журнал «Археологія та давня історія України». Режим доступу: <https://adiu.com.ua/index.php/journal>

Український рецензований науковий журнал «Археологія». Режим доступу: https://arheologia.com.ua/index.php/arheologia?fbclid=IwAR1wG0ipEn8yiaLatt_WfrhNLUYbb3XB0Nh-RyITEbkTkDazkSL1LxPhqyc

Український центр народної культури “Музей Івана Гончара”. Режим доступу: <http://honchar.org.ua/pro-muzey/>